

Warszawa, 4.07. 2023

Weronika Wosińska

Nr albumu 4024

Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Wydział Filozofii Chrześcijańskiej

Instytut Psychologii

Streszczenie rozprawy doktorskiej pt.:

**Doświadczenie traumy wojennej i sposoby radzenia sobie w świadectwach byłych
więźniów obozu Durchgangslager 121 w Pruszkowie. Przyczynek do analizy
psychologicznej źródeł historii mówionej**

Promotor naukowy: dr hab. Wanda Zagórska, prof. ucz.

Streszczenie

Doświadczenie traumy wojennej oraz sposoby radzenia sobie z nią są tematem ważnym dla społeczeństw zmagających się z reperkusjami wojen, rzadko jednak podejmowanym w perspektywie badań jakościowych. W związku z rosnącą wiedzą psychologiczną na temat możliwego utrzymywania się skutków doświadczeń traumatycznych oraz specyfiką ich przeżywania u osób w wieku podeszłym istotne staje się pytanie o obraz traumy wojennej u ofiar II wojny światowej wśród ludności cywilnej. Ważne jest lepsze zrozumienie tego zjawiska przez wgląd na pogłębienie wiedzy teoretycznej, jak i możliwe zastosowania praktyczne, umożliwiające niesienie skutecznej pomocy ofiarom wojen. Materiały *historii*

mówionej, zawierające wspomnienia uczestników ważnych wydarzeń historycznych, gromadzone przez liczne instytucje i archiwa, są bogatym i ciągle zwiększającym się zasobem wiedzy m.in. na tematy związane z wojenną traumą.

Rozprawa doktorska dotyczy problematyki doświadczenia traumy wojennej w narracjach autobiograficznych byłych więźniów obozu przejściowego Durchgangslager 121 (Dulag 121) w Pruszkowie, a także sposobów radzenia sobie z traumą wojenną w biegu życia, jak i w sytuacji składania świadectwa. Narratorzy to osoby w wieku podeszłym narodowości polskiej, które przeżyły II wojnę światową jako ludność cywilna. Celem badań własnych był opis i psychologiczna interpretacja tego, czym dla byłych więźniów jest doświadczenie traumy wojennej, przeżywanej zarówno na przestrzeni życia, jak i w chwili składania świadectwa, jak również wskazanie na jej językowe charakterystyki. Istotne było również wyszczególnienie i opisanie strategii radzenia sobie z traumą w ciągu życia oraz podczas składania świadectwa. Badania stanowiły także prekursorską próbę zastosowania Interpretacyjnej Analizy Fenomenologicznej (IPA), w jej odpowiednio zmodyfikowanej wersji, do analizy historycznych materiałów źródłowych.

Materiał badawczy miał formę wywiadów swobodnych, zebranych przez autorkę w latach 2018–2023 w ramach pracy w Samorządowej Instytucji Kultury Muzeum Dulag 121 w Pruszkowie. Pierwotnie wywiady stanowiły materiał historyczny, zbierany w warunkach naturalnych w celu poszerzenia wiedzy dotyczącej tematyki II wojny światowej oraz indywidualnych doświadczeń jej uczestników. Piętnaście narracji ustnych (wybranych spośród 150 zebranych przez autorkę) zostało poddanych pogłębionej analizie. Były to wypowiedzi siedmiu mężczyzn i ośmiu kobiet w wieku od 81 do 91 lat ($M=86,33$, $SD=2,89$). Zastosowano zmodyfikowaną wersję Interpretacyjnej Analizy Fenomenologicznej, której głównym przeznaczeniem jest zrozumienie, w jaki sposób ludzie nadają sens swoim doświadczeniom (Pietkiewicz i Smith, 2012; Smith i in., 2009).

Wyniki badań pozwoliły wyodrębnić 10 następujących tzw. tematów nadrzędnych: *Znaczenie doświadczeń wojennych, Afektywno-emocjonalny wymiar traumy, Interpersonalny wymiar traumy, Trauma w biegu życia, Sposoby mówienia o traumie, Sposoby radzenia sobie w czasie wojny, Sposoby radzenia sobie z traumą po wojnie, Narracyjne sposoby radzenia sobie, Mechanizmy obronne oraz Psychologiczne aspekty składania świadectwa*. Wyniki analiz jakościowych pozwoliły ukazać interindywidualnie zróżnicowany obraz traumy wojennej, wymagający holistycznego jej rozumienia ze względu na „wnikanie” traumy w różnorakie sfery życia Narratorów (fizyczną, psychiczną, społeczną, jak i egzystencjalną). Stwierdzono występowanie śladów traumy wojennej po ponad 70 latach od doznania psychicznego urazu. Opisano sposoby przepracowywania traumy w ciągu życia (m.in. unikanie, szukanie „bezpiecznego” dystansu do traumy bądź nadawanie sensu wydarzeniom z przeszłości), jak również narracyjne sposoby radzenia sobie w czasie składania świadectwa. To ostatnie stanowi istotne *novum* badań własnych. Potwierdzona została również użyteczność stosowania Interpretacyjnej Analizy Fenomenologicznej w badaniach nad materiałami źródłowymi historii mówionej.

Słowa kluczowe: trauma wojenna, badania narracyjne, strategie radzenia sobie, ofiary cywilne II wojny światowej, historia mówiona

Summary of the doctoral dissertation entitled:

**The experience of war trauma and coping strategies in the testimonies
of former prisoners of the Durchgangslager 121 camp in Pruszków.**

A contribution to the psychological analysis of oral history.

The experience of war trauma and ways of coping with it are an important topic for societies struggling with the impact of war, but are rarely taken up in the perspective of qualitative research. Due to the growing psychological knowledge about the persistence of the effects of traumatic experiences and the specificity of experiencing them in the elderly, the question about the image of war trauma among the civilians of World War II becomes important. It is important to better understand this phenomenon for the sake of deepening theoretical knowledge, as well as potential practical applications, enabling effective assistance to the victims of war. Sources of oral history, containing the memories of the participants of important historical events, collected by numerous institutions and archives, are a rich and constantly growing body of knowledge, including the topic of war trauma.

The doctoral dissertation concerns the issue of the experience of war trauma in the autobiographical narratives of former prisoners of the Durchgangslager 121 (Dulag 121) transit camp in Pruszków, as well as the ways of dealing with war trauma in the course of everyday life and in the actual situation of giving the testimony. The narrators are elderly Polish people who as civilians survived World War II. The aim of my own research was to describe and psychologically interpret what the experience of war trauma is for former prisoners, both during their lives and at the time of giving their testimony. In addition, it was intended to indicate its linguistic characteristics. It was also important to list and describe strategies for dealing with their trauma throughout their life and during the testimony. The research was also a pioneering

attempt to apply Interpretive Phenomenological Analysis (IPA), in an appropriately modified version, to the analysis of historical source materials.

The research material was in the form of open interviews, collected by the author between 2018 and 2023 as part of her work at the Self-Governing Cultural Institution Dulag 121 Museum in Pruszków. Originally, the interviews were historical material, collected in natural conditions in order to broaden the knowledge on the subject of World War II and the individual experiences of its participants. Fifteen oral narratives (selected from 150 collected by the author) were subjected to in-depth analysis. These were the statements of seven men and eight women aged between 81 and 91 ($M=86.33$, $SD=2.89$). A modified version of Interpretive Phenomenological Analysis was used, the main purpose of which was to understand how people make sense of their experiences (Pietkiewicz & Smith, 2012; Smith et al., 2009).

The results of the research allowed to distinguish the following 10 overarching topics: *The importance of war experiences, The affective-emotional dimension of trauma, The interpersonal dimension of trauma, Trauma in the course of life, Ways of talking about trauma, Ways of coping during war, Ways of dealing with post-war trauma, Narrative ways of coping, Defence mechanisms and Psychological aspects of bearing witness.* The results of qualitative analyses made it possible to show an interindividually differentiated picture of war trauma, which requires a holistic understanding due to the "penetration" of trauma into the various spheres of the lives of the narrators (physical, mental, social and existential). Traces of war trauma were found more than 70 years after the events. Ways of working through trauma throughout life (e.g. avoiding, seeking a "safe" distance to trauma or making sense of past events) are described, as well as narrative ways of coping during the testimony. The latter is an important innovative aspect the research. The usefulness of using Interpretive

Phenomenological Analysis in the study of oral historical source materials has also been confirmed.

Keywords: war trauma, narrative research, coping strategies, World War II civilian casualties, oral history